

تاریخچه مجلس در ایران

گشایش اولین مجلس شورای ملی ایران

فرمان مشروطیت در 14 مرداد 1285 ش/14 جمادی الثانی 1324 ق/5 اوت 1906 م صادر شد. براساس آن مردم رخصت یافتند مجلسی مرکب از نمایندگان منتخبشان را برای مشاوره در امور مهم مملکتی و نظارت بر کار وزرا تشکیل دهند.

به موجب همین دستخط مظفرالدین شاه متعهد شد که «نظامنامه و ترتیبات این مجلس و لوازم تشکیل آن را مرتب و مهیا» کند. پس از بازگشت روحانیون مهاجر از قم به تهران و انجام دید و بازدیدهای معمول در 27 مرداد 1285/20 جمادی الثانی 1324 ق/18 اوت 1906 م مجلسی با حضور سه چهار هزار نفر از روحانیون، تجار، وزراء، شاهزادگان و عموم مردم در مدرسه نظامیه تشکیل شد. مشیرالدوله صدراعظم در سخنرانی اش درباره علت گردهمایی آن روز گفت: «چون لایحه قواعد انتخابات و لایحه نظامنامه این مجلس شورای ملی باید با کمال دقت موافق دستخط مبارک همایونی ترتیب داده شود و البته می دانید که انجام این کار مستلزم وقت و فرصت معینی است لهذا برای اینکه بندگان اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی خلدالله ملکه، دلایلی واضح و جتیی کافی در تصمیم رای مبارک خودشان برای تشکیل و ترتیب مجلس شورای ملی به قاطبه اهالی ایران داده باشند مقرر فرمودند که عجلاتا محل موقتی این مجلس محترم، معین و در آنجا با حضور آقایان علما و وزراء و اعیان و اشراف و تجار و اصناف، صرف شیرینی و شربت شود. حاج شیخ مهدی سلطان المتکلمین هم از طرف ملت لایحه ای قرائت کرد که ضمن تشکر از شاه و صدراعظم اعلام کرد که «عجلاتا با این معدود و کلاء که منتخبین از پایتخت می باشند شروع به مقصود نموده انتظار می بریم که به فرصت و کلائی که باید از تمام بلاد منتخب شوند به ترتیب مخصوص انتخاب شده در دار الخلافه حاضر شوند و هر چه زودتر این مجلس که مجلس شورای ملی باشد موافق نظامنامه، تکمیل نواقص خود را نموده در استحکام مبانی سلطنت و استقرار حقوق ملت، نتایج مستحسنة را به عون الهی ظاهر سازد.»

بعد از نطق او مردم به صرف شربت و پرداختند سپس مجلس را ترک کردند. به این ترتیب مجلس موقتی تشکیل شد که نمایندگان آن از طریق آراء مردم انتخاب نشده بودند. این مجلس موقتی تا تشکیل مجلس منتخب هفته ای دو روز تشکیل جلسه داد و از طرف آن دوازده نفر که مرتضی قلی خان صنیع الدوله، مخبر السلطنه، حاج امین الضرب، محقق الدوله، صدیق حضرت، حاج معین بوشهری و آقامیرزا محسن از جمله آنها بودند، مأمور نوشتن نظامنامه انتخابات مجلس شدند. پس از تهیه نظامنامه و تأیید آن توسط مظفرالدین شاه انتخابات تهران در 25 شهریور 1285 ش/27 رجب 1324 ق/16 سپتامبر 1906 م آغاز شد. همچنین قرار شد فقط با حضور نمایندگان تهران مجلس شورای ملی را افتتاح کنند و منتظر نتیجه انتخابات شهرستانها نمانند. هیئت ناظر بر انتخابات تهران عبارت بودند از مخبر السلطنه رئیس، مشیر دیوان منشی باشی از طرف صدراعظم، اعظم السلطنه و خازن الملک از طرف حکومت تهران، اسدالله میرزا و ثقه السلطنه از طرف شاهزادگان، امجدالسلطان از طرف قاجاریه، آقا سید حاج آقا و میرزا طاهر تنکابنی و سیدمحمدتقی هراتی و شیخ سیف الدین از طرف علما و طلاب، حاج سیف محمد صراف از طرف تجار، حاج محمدابراهیم و آقا شیخ حسین سقط فروش از طرف اصناف. انتخابات تهران برگزار شد و تقریباً اکثر نمایندگان تا 11 مهر 1285 ش/14 شعبان 1324 ق/2 اکتبر 1906 م انتخاب شدند. در مورد نحوه انتخاب نمایندگان گفتگو بسیار است. ناظم الاسلام کرمانی در تاریخ بیاری ایرانیان مدعی است که «این مجلس بر وفق نظامنامه نمی باشد و دست قلب و تدلیس در کار داخل شده» و معتقد است که متمولین بارشوه نتیجه انتخابات را تعیین کرده اند نمونه هایی هم برای اثبات ادعایش ذکر می کند. مرحله بعد تعیین روز تشکیل مجلس بود. ابتدا تصمیم داشتند افتتاح مجلس در نیمه شعبان باشد اما منصرف شدند. یحیی دولت آبادی در این باره می نویسد: «قرار است روز پانزدهم شعبان که عید مولود صاحب الزمان است روز افتتاح رسمی مجلس شورا باشد ولی به دو ملاحظه تأخیر می شود؛ یکی به ملاحظه تمام شدن انتخابات و دیگر آنکه روز افتتاح مجلس عید مخصوص باشد و با عید مذهبی تداخل نشود.»

از این رو روز جمعه 13 مهر 1285/16 شعبان 1324 ق/5 اکتبر 1906 م دعوتنامه رسمی از طرف مشیرالدوله صدراعظم برای عموم علما، وزراء، شاهزادگان، اعیان و سفرای خارجه ارسال شد و از آنها برای افتتاح مجلس شورا در روز یکشنبه 15 مهر 1285 ش/18 شعبان 1324 ق/7 اکتبر 1906 م دعوت به عمل آمد. در روز موعود سه ساعت مانده به غروب مدعوین در اتاق برلیان عمارت گلستان جمع شدند. مظفرالدین شاه در مجلس حضور یافت و نظام الملک خطابه شاه را قرائت کرد. بی این ترتیب نخستین مجلس شورای قانونگذاری ایران با خطاب مظفرالدین شاه در 18 شعبان 1324 هـ.ق آغاز به کار کرد. پس از پایان خطابه موزیک نظام نواخته شد و بعد از پایان جلسه سلام، نمایندگان به مدرسه نظام که برای تشکیل مجلس شورا در نظر گرفته شده بود رفتند ولی به دلیل ضیق وقت جلسه را به عصر روز دوشنبه 16 مهر 1285 ش/19 شعبان 1324 ق/8 اکتبر 1906 م موکول کردند. در آن جلسه صنیع الدوله به ریاست مجلس برگزیده شد و برای نخستین بار مجلس شورای ملی در ایران کار رسمی اش را آغاز کرد. براساس اولین نظامنامه انتخاباتی، کسانی می توانستند رأی بدهند که صاحب ملکی باشند و یا حداقل ملک آنها هزار تومان قیمت داشته باشد. در مجلس اول، 156 نماینده حضور داشتند. انتخابات ابتدا دو درجه ای بود یعنی در دو مرحله کسانی را انتخاب می کردند. تا سال 1336، دوره مجلس دو ساله بود و پس از آن تا سال 1357، چهار ساله شد، طی این مدت 34 دوره مجلس برگزار شد و مجلس بیست و چهارم در سومین سال خود با پیروزی انقلاب منحل شد. زنان در سال 1343 حق رأی بدست آوردند. علاوه بر مجلس قانونگذاری، در سال 1328 هـ.ق، مجلس سنا نیز فعالیت حضور خود را آغاز کرد. دوره این مجلس ابتدا 6 ساله بود و در سال 1345 به 4 سال کاهش یافت. 30 نفر از 60 عضو سنا (15 نفر تهران + 15 نفر شهرستانها) انتصابی بودند. اعضای سنا را مالکان و تجار بزرگ، وزرا و نظامیان ارشد بازنشسته، سفرا یا استانداران و ... تشکیل می دادند.

مجلس شورای اسلامی

با پیروزی انقلاب اسلامی، مجلس شورای اسلامی به عنوان مرجع اصلی قانونگذاری در جمهوری اسلامی ایران فعالیت خود را آغاز کرد. بر اساس اصل 64 قانون اساسی عده نمایندگان مجلس شورای اسلامی دوپست و هفتاد نفر در نظر گرفته شد و تغییر این تعداد بر اساس سازوکاری پیش بینی شد که از تاریخ همه پرسی سال یکهزار و سیصد و شصت و هشت هجری شمسی پس از هر ده سال، با در نظر گرفتن عوامل انسانی، سیاسی، جغرافیایی و نظایر آنها حداکثر بیست نفر نماینده می تواند اضافه شود. اولین انتخابات مجلس در بیست و چهارم اسفندماه 1358 برگزار شد و در روز هفتم خردادماه 1359 اولین جلسه مجلس شورای اسلامی برگزار شد. با توجه به شرایط انقلابی جامعه ایران، این دوره، به خاطر اختلاف نظر شدید نمایندگان که از طیف‌ها و گروه‌های مختلف سیاسی بودند، به تغییر قوانین قدیمی و تصویب قوانین جدید مشغول شد. البته وقوع جنگ در سال 1359، سال‌های پایانی دوره مجلس اول را به خود مشغول کرد.

انتخابات دومین دوره مجلس در بیست و ششم فروردین ماه 1363 برگزار شد. برگزاری انتخابات این دوره با تصرف بخش‌هایی از مناطق مرزی کشور توسط نیروهای عراق مصادف بود، اما انتخابات حوزه‌های جنگ زده برای مهاجرین آن شهرها در حوزه‌های مجاور برگزار شد. در این دوره شدیداً تحت‌الشعاع جنگ قرار داشت. علاوه بر این، برخی از مسایل سیاست خارجی نظیر تداوم دشمنی آمریکا و حمایت از عراق نیز از دل‌مشغولی‌های مجلس دوم بود. در نوزدهم فروردین ماه 1367 که آخرین سال جنگ تحمیلی بود، انتخابات سومین دوره مجلس برگزار شد. در این دوره مباحث سازندگی ویرانه‌های جنگ ذهن مشغولی مجلس بود. انتخابات دوره چهارم مجلس در 21 فروردین 1371 برگزار شد. تداوم سازندگی همچنان در رأس دستور کارهای مجلس این دوره بود.

انتخاب نمایندگان پنجمین دوره مجلس در هجدهم اسفندماه 1374 صورت گرفت. مقابله با برخی از مسایل خارجی نظیر افزایش فشارهای آمریکا و اروپا بویژه پس از اعمال تحریم‌های آمریکا علیه ایران مهم‌ترین موضوع کاری مجلس پنجم بود. بنابر سازوکاری که در اصل 64 قانون اساسی طراحی شده بود و بر اساس یکی از مصوبات دوره پنجم، تعداد از دوره ششم مجلس شورای اسلامی به 290 نفر و تعداد حوزه‌های انتخابیه به 207 حوزه افزایش یافت. انتخابات ششمین دوره مجلس شورای اسلامی در بهمن 1378 برگزار شد. این دوره توسعه سیاسی در عرصه داخلی و تنش‌زدایی در عرصه سیاست خارجی را در دستور کار خود قرار داد. انتخابات هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی در اسفند 1382 برگزار شد. مقابله با مشکلات اقتصادی و اجتماعی، تصویب پروتکل الحاقی، تلاش برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی و... از مهمترین موضوعاتی بود که پس از شروع به کار این دوره مجلس در دستور کار نمایندگان قرار گرفت. برای دسترسی به جزئیات بیشتری از عملکرد ادوار مجلس شورای اسلامی به [اینجا](#) مراجعه کنید

Source Information: A brief history of the Iranian Parliament, Khaneh Mellat,
<http://mellat.majlis.ir/ABOUT%20MAJLIS/HISTORY.HTM> (accessed May 20th, 2009)